VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

O 17/2025 vp Kuntien ja hyvinvointialueiden talous ja rahoitus sekä rahoitusjärjestelmien uudistukset

FINANSSINEUVOS, YKSIKÖN PÄÄLLIKKÖ KATI JUSSILA
FINANSSINEUVOS VILLE SALONEN
ERITYISASIANTUNTIJA LAURI PIIRAINEN
VALTIOVARAINVALIOKUNTA, KUNTA- JA HYVINVOINTIJAOSTO
20.3.2025

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kuntatalous vuonna 2024 ja kuntatalouden näkymät kuluvalle vuodelle

FINANSSINEUVOS VILLE SALONEN
VALTIOVARAINVALIOKUNTA, KUNTA- JA HYVINVOINTIJAOSTO
20.3.2025

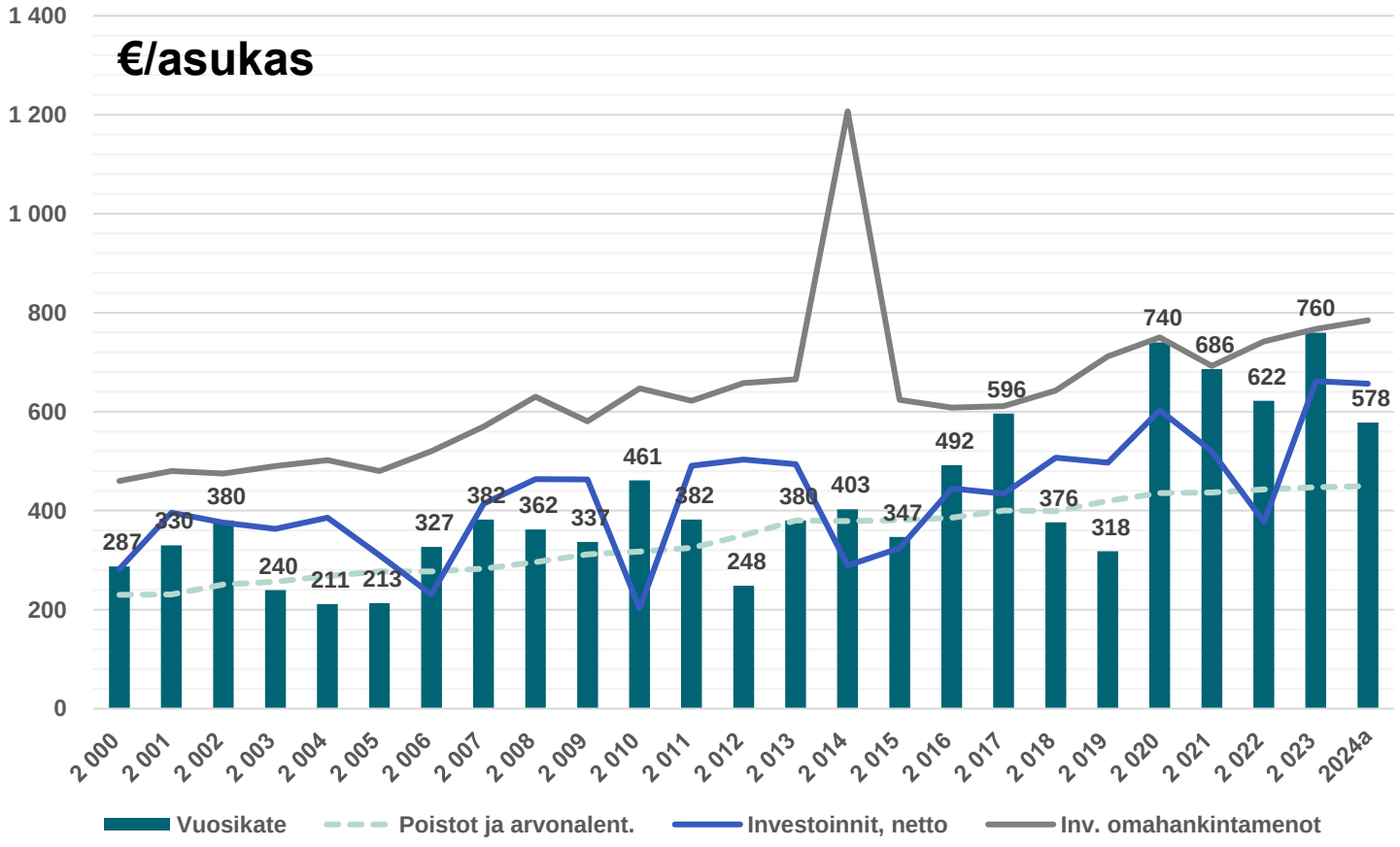
Kuntien talous heikkeni ennakoidusti vahvojen vuosien jälkeen

	TP 2020	TP 2021	TP 2022	TP 2023	TPA 2024	Muutos mrd. € 2023-2024a	Muutos % 2023-2024a
Toimintatuotot	**6,89**	**8,11**	**7,89**	**5,81**	**5,78**	**-0,03**	**-0,5**
Toimintakulut - valm.om.käyttöön	**38,11**	**40,39**	**42,28**	**20,08**	**20,30**	**0,21**	**1,1**
Toimintakate	**-31,22**	**-32,28**	**-34,39**	**-14,27**	**-14,51**	**-0,25**	**-1,7**
Verotulot	**23,83**	**25,42**	**26,77**	**14,45**	**13,97**	**-0,49**	**-3,4**
Kunnallisverot	20,12	20,60	21,64	**10,22**	**9,88**	**-0,34**	**-3,3**
Kiinteistöverot	1,74	1,97	2,09	**2,18**	**2,33**	**0,15**	**6,6**
Yhteisöverot	1,96	2,85	3,03	**2,05**	**1,75**	**-0,30**	**-14,7**
Valtionosuudet	**11,01**	**10,08**	**10,74**	**3,63**	**3,39**	**-0,24**	**-6,5**
Verorahoitus yht.	**34,83**	**35,50**	**37,51**	**18,08**	**17,35**	**-0,73**	**-4,0**
Rahoituserät, netto	0,46	0,57	0,33	0,42	0,39	**-0,04**	**-8,6**
Vuosikate	**4,07**	**3,79**	**3,45**	**4,23**	**3,23**	**-1,01**	**-23,8**
Poistot ja arvonalentumiset	**2,40**	**2,41**	**2,45**	**2,50**	**2,51**	**0,01**	**0,4**
Vuosikate - poistot	**1,68**	**1,38**	**1,00**	**1,74**	**0,72**	**-1,02**	
Satunnaiset erät	0,08	0,11	0,17	-0,02	0,35	0,37	
Tilikauden tulos	**1,76**	**1,49**	**1,16**	**1,72**	**1,07**	**-0,65**	**-37,9**
Nettoinvestoinnit	**-3,32**	**-2,87**	**-2,09**	**-3,69**	**-3,66**	**0,03**	**-0,9**
Investointimenot, brutto	-4,31	-3,97	-4,23	-4,41	-4,47	**-0,06**	**1,3**
Vuosikate - nettoinvestoinnit	**0,75**	**0,92**	**1,36**	**0,55**	**-0,43**	**-0,97**	
Toiminnan ja inv. rahavirta	**0,38**	**0,27**	**0,64**	**0,29**	**-0,48**	**-0,77**	**-262,4**
Lainakanta	**19,03**	**19,12**	**18,69**	**18,77**	**19,47**	**0,70**	**3,8**
Rahavarat	**6,45**	**6,50**	**6,97**	**6,07**	**5,95**	**-0,12**	**-1,9**
Taseen kertynyt ali-/ylijäämä	**12,58**	**13,86**	**14,92**	**16,57**	**17,67**	**1,09**	**6,6**
Veroprosentti, painotettu	**19,96**	**20,02**	**20,01**	**7,33**	**7,47**		**0,14**

- Vuosikate heikkeni noin miljardilla eurolla 3,2 mrd. euroon.
- Tilikauden tulos säilyi kuitenkin selvästi positiivisena eli reilussa 1 mrd. eurossa -> taseen kertynyt ylijäämä kasvoi vastaavasti 17,7 mrd. euroon.
- Vuosikate riitti kattamaan poistot, mutta ei nettoinvestointeja, vaikka investoinnit pysyivät edellisvuoden tasolla.
- Toiminnan ja inv. rahavirta kääntyi selvästi negatiiviseksi (-0,48 mrd. €).

- Heikentymisen taustalla sote-uudistukseen liittyvien kertaluonteisten erien poistuminen, mikä näkyy erityisesti verotulojen sekä osin valtionosuuksien vähenemisenä.
- Verotulojen (-3,4 %) väheneminen ja toimintakulujen (1,1 %) kasvu jäivät kuitenkin ennakoitua (syksyn 2024 KTO) pienemmiksi, mikä edesauttoi tilanteen pysymistä kohtalaisen hyvänä.
- Toimintakuluissa palvelujen ostot kasvoivat eniten:
  - Henkilöstökulut: 1,3 % (kunta-ati n. ~3,4 %)
  - Palvelujen ostot: 2,9 %
- Tulokseen vaikuttivat osaltaan myös kertaluonteisina erinä mm. Mikkelin energiayhtiön osakkeiden myynnit sekä Tampereen vesilaitoksen yhtiöittäminen (satut yht. 360 milj. €).
- Lainamäärä lähti selvään kasvuun (0,7 mrd. euroa) kun taas rahavaroissa lievää vähenemistä (-0,12 mrd. euroa).

Vuosikate kattoi poistot, mutta ei investointeja

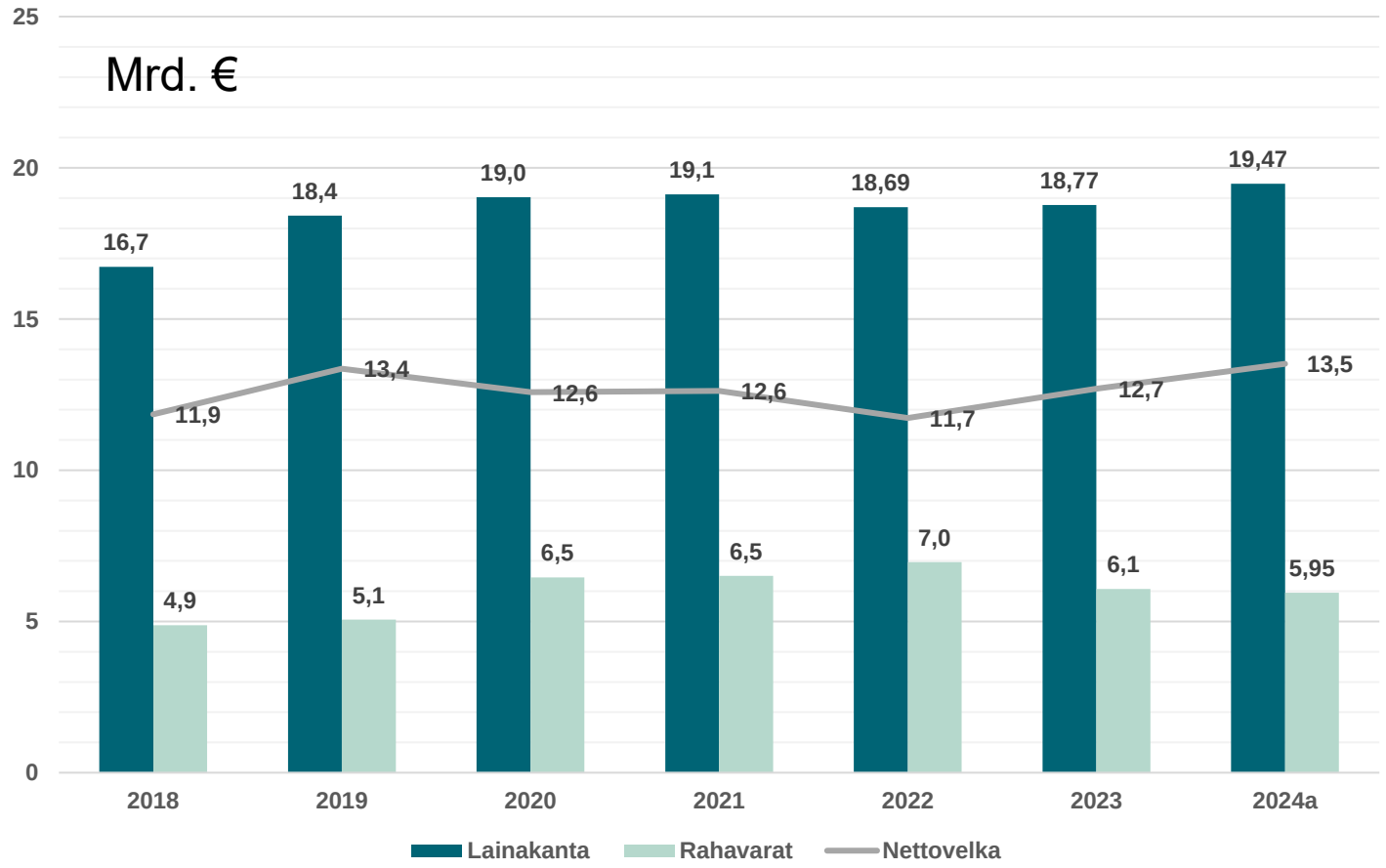


Pidemmän aikavälin tarkastelussa **vuosikate kuitenkin kohtalaisen hyvä**.

Investointimenot, brutto, kasvoivat hieman, mutta inv.hyödykkeiden luovutustulojen (myyntien) kasvu vaikutti siihen, että nettoinvestoinnit vähenivät lievästi.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan investointimenoja, joista vähennetty saadut rahoitusosuudet.

Lainamäärä lähti selvään kasvuun

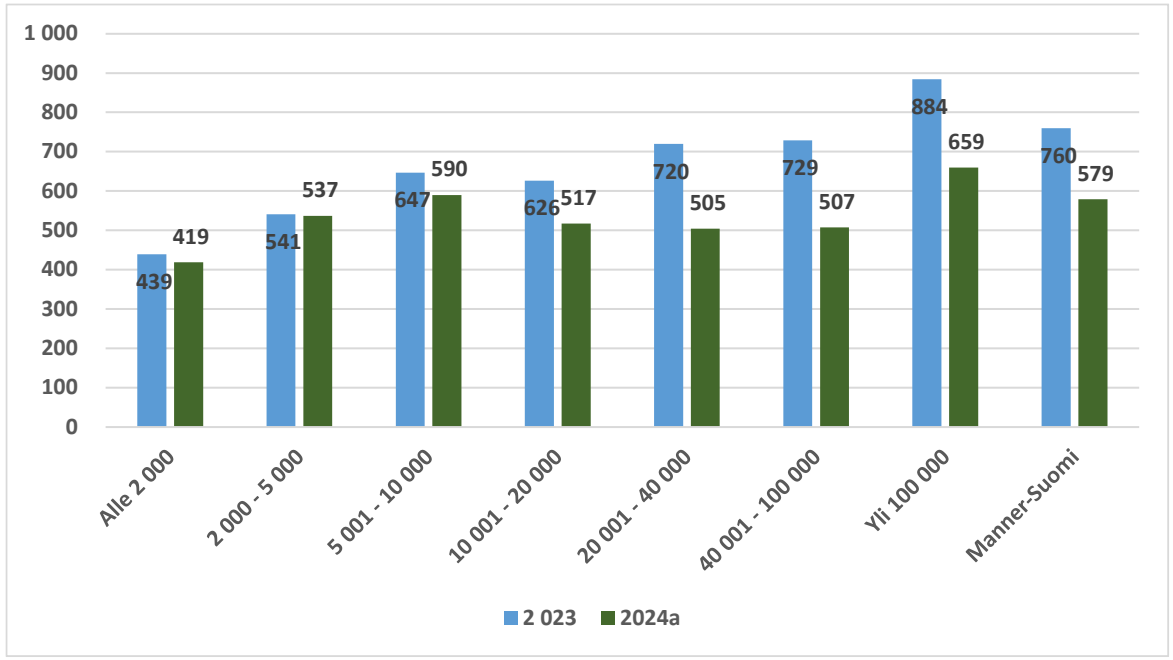


Lainamäärän kasvu noin **700 milj. euroa** kun edellisvuonna kasvu oli hyvin vähäistä ja sitä edellisenä vuonna lainamäärä väheni n. 430 milj. euroa.

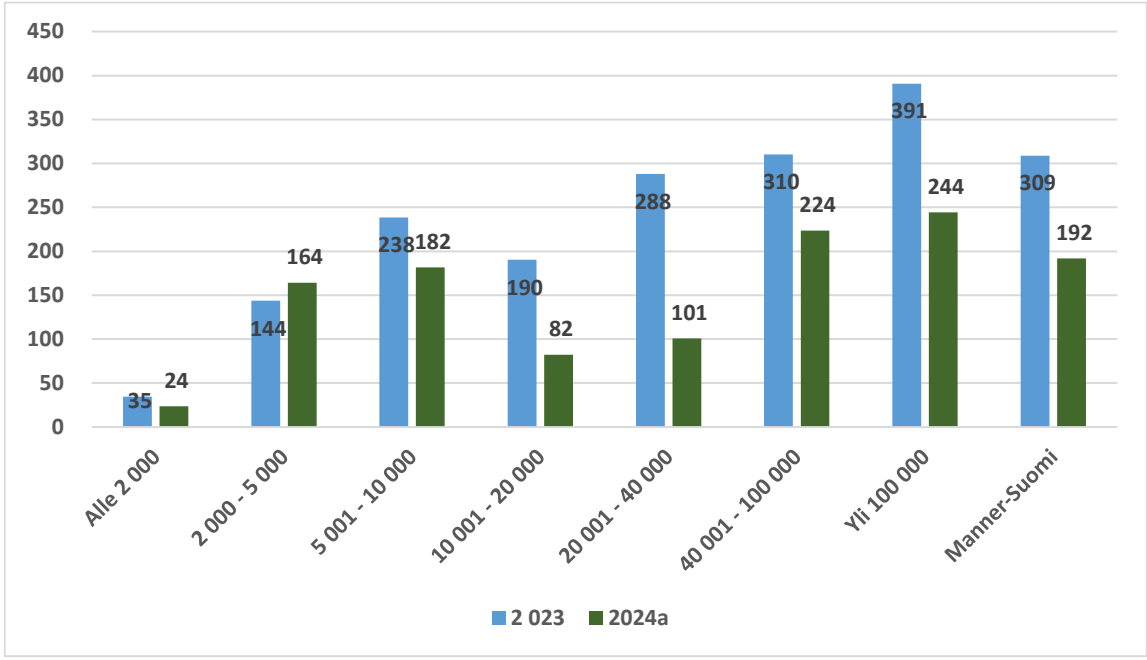
Vuonna 2024 **lainat** n. **19,5 mrd. euroa** ja **rahavarat** n**. 6 mrd. euroa**. Nettovelka kasvoi 0,82 mrd. eurolla n. 13,5 mrd. euroon.

Vuosikatteet ja tilikauden tulokset edellisvuosien tapaan vahvimmat yli 100 000 as. kunnissa

Vuosikate kuntakoon mukaan, €/asukas

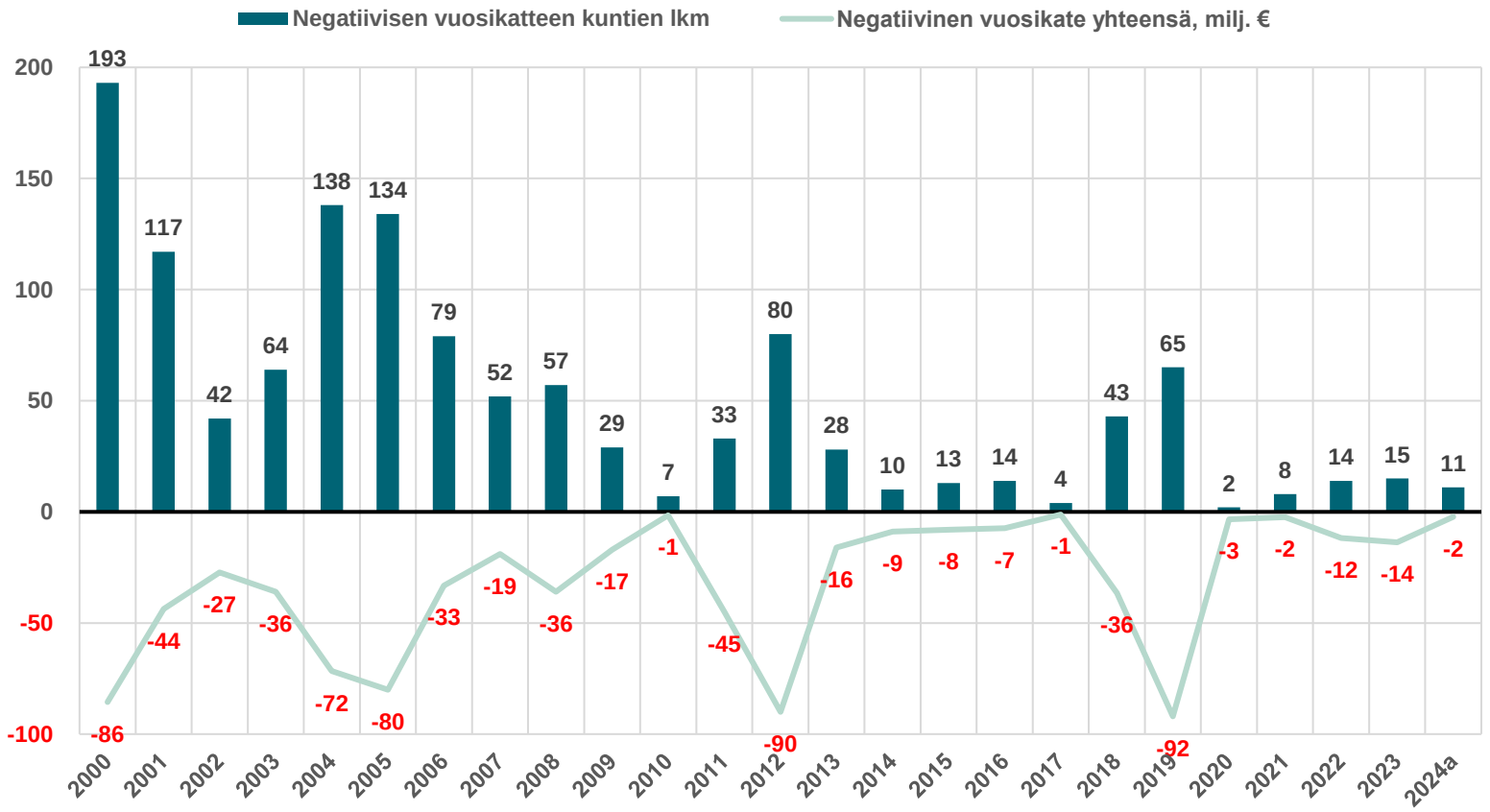


Tilikauden tulos kuntakoon mukaan, €/asukas



Vuosikate heikkeni kaikissa kuntakokoryhmissä ja heikentyminen oli suurinta yli 20 000 asukkaan kunnissa (yli -200 €/asukas).
Tilikauden tulokset heikkenivät kaikissa kuntakokoryhmissä pl. 2000-5000 as. kunnissa. Eniten heikkeni 20 000-40 000 as. kuntakokoryhmä.

Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä (11) jäi pieneksi



Negatiivisen vuosikatteen kunnat (11 kpl) olivat kaikki alle 5 000 asukkaan kuntia (Polvijärvi suurin; 4 064 as.).

Tilikauden tulos oli negatiivinen 83 kunnalla (edellisvuonna 49) ja yhteenlaskettu negatiivinen tulos nousi 170 milj. euroon edellisvuoden 57 milj. eurosta. Negatiiviset tulokset kohdistuivat kaikkiin kuntakokoryhmiin ja mukana myös 3 yli 100 000 as. kuntaa (Kuopio, Lahti ja Vantaa).

Erityisesti Vantaan tulos oli heikko (-55 milj. euroa eli -223 €/asukas negatiivinen)-

* = **Vuosikate** kuvaa käyttötulojen ja –kulujen erotusta. Negatiivinen vuosikate tarkoittaa, että käyttötaloutta joudutaan rahoittamaan lainalla ja/tai rahavaroilla (ns. syömävelka).

Arviointimenettelyn kriteereiden täyttyminen vuoden 2024 tilinpäätösarvioiden perusteella (1-4 kuntaa)

- Kuntalain mukaisen arviointimenettelyn kriteereiden täyttymisen osalta **viidellä** kunnalla on vuoden 2024 tp-arvioiden mukaan ***taseessa kattamatonta alijäämää*** vuodelta 2019 (+ mahdollisesti sen jälkeen lisää kertynyt), joka olisi tullut kattaa vuoden 2024 loppuun mennessä.
  - **Haapajärvi, Kemi, Kyyjärvi, Multia ja Pertunmaa** -> arviointimenettely mahdollinen **Kemin ja Multian** osalta (muut olleet jo aiemmin arv.menettelyssä).
- Tilinpäätösarviotietoja ei raportoida kuntakonsernien osalta, mutta esimerkiksi summaamalla kuntien vuoden 2024 tilikauden yli-/alijäämät ***kuntakonsernien taseen kertyneisiin yli-/alijäämiin*** vuodelta 2023, voidaan arvioida, että arviointimenettelyyn päätyisi näin mahdollisesti 2 uutta kuntaa (**Virolahti ja Ähtäri**).

Manner-Suomen kuntayhtymien talouden kehitys vuosina 2021–2024a, mrd. €

	2021 TP	2022 TP	2023 TP	2024 TPA	Muutos 2023-2024 mrd. euroa	Muutos 2023-2024 prosenttia
Toimintatuotot	**18,19**	**19,25**	**2,74**	**2,80**	**0,06**	**2,21**
Toimintakulut - valm. om. käyt.	**17,32**	**18,37**	**2,37**	**2,42**	**0,06**	**2,48**
Toimintakate	**0,87**	**0,88**	**0,37**	**0,37**	**0,00**	**0,47**
Vuosikate	**0,82**	**0,81**	**0,31**	**0,31**	**-0,00**	**-0,36**
Poistot ja arvonalentumiset	**0,68**	**0,72**	**0,29**	**0,29**	**-0,00**	**-0,43**
Vuosikate - poistot	**0,14**	**0,09**	**0,02**	**0,02**	**0,00**	**0,54**
Tilikauden tulos	**0,16**	**0,11**	**0,02**	**0,02**	**-0,00**	**-2,26**
Nettoinvestoinnit	**-1,24**	**-1,55**	**-0,23**	**-0,28**	**-0,05**	**20,88**
Investointimenot, brutto	-1,38	-1,69	-0,32	-0,30	**0,02**	**-5,60**
Vuosikate - nettoinvestoinnit	**-0,42**	**-0,75**	**0,08**	**0,03**	**-0,05**	**-62,47**
Toiminnan ja inv. rahavirta	**-0,40**	**-0,73**	**0,07**	**0,03**		
Lainakanta	**6,16**	**7,17**	**2,23**	**2,23**	**0,00**	**0,09**
Rahavarat	**1,61**	**1,75**	**0,67**	**0,63**	**-0,04**	**-5,63**
Taseen kertynyt ali-/ylijäämä	**0,93**	**1,01**	**1,02**	**1,06**	**0,04**	**4,15**

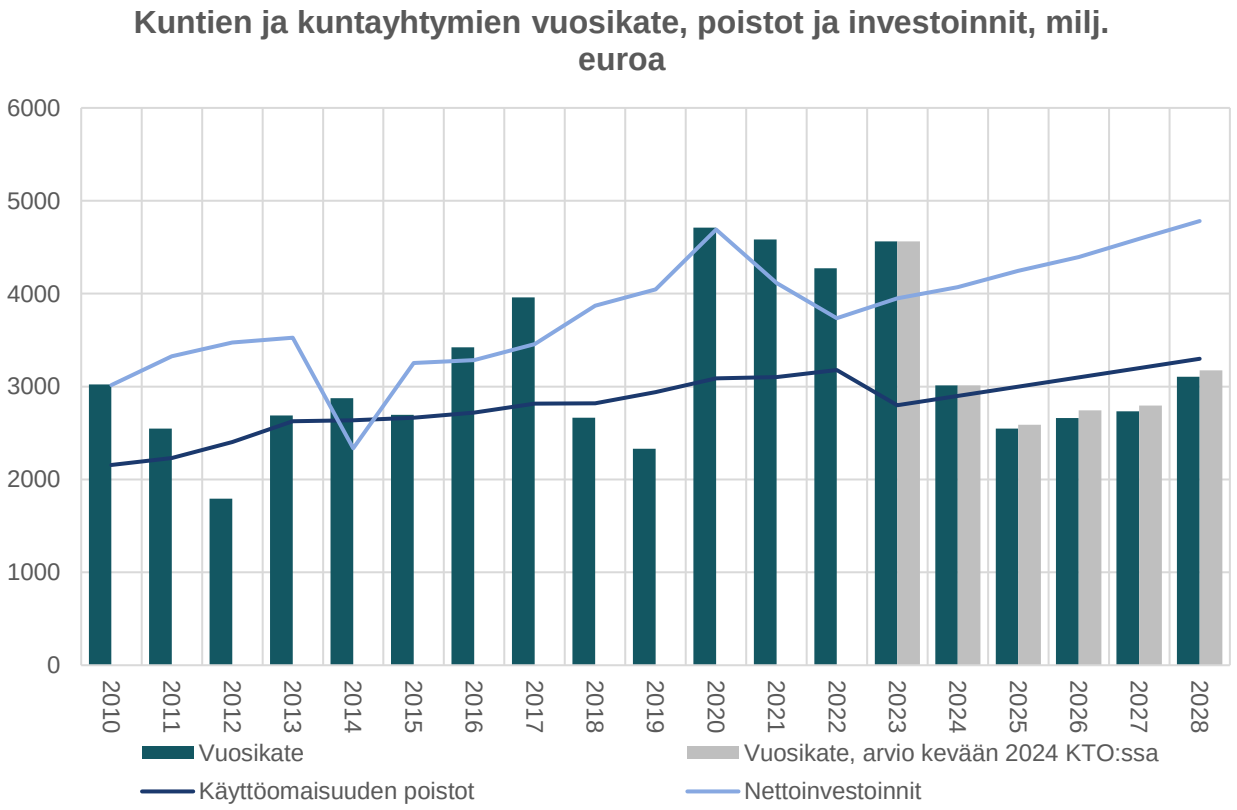
- Kuntayhtymien merkitys koko kuntataloudessa vähentynyt huomattavasti sote-uudistuksen myötä. Määrä 80 vuonna 2024.
- Keskeiset talouden tunnusluvut olivat edellisen vuoden tasolla ja vuosikate riitti poistoihin ja nettoinvestointeihin.
- Yhteenlaskettu tulos oli 24 miljoonaa euroa positiivinen.
  - Vahvin tulos HSY 16,5 milj. €
  - Heikoin tulos HSL -32,5 milj. €
- Lainakanta pysyi edellisen vuoden tasolla.
- Taseen kertynyt ylijäämä kasvoi 42 milj. €.
- Kuntayhtymiä, joilla oli negatiivinen vuosikate on 13 kpl (2023: 28), negatiivisen vuosikatteen määrä oli 27,4 milj. euroa (2023: 13,9 milj. euroa).
- Kuntayhtymiä, joilla oli kertynyttä alijäämää oli 2 kpl (vuonna 2023:17)
- Arviointimenettelyn kriteerit eivät täyty yhdenkään kuntayhtymän kohdalla.

Kuntatalouden näkymät kuluvan vuodelle

Kuntatalouden tulevan kehityksen ennakoinnin aikatauluja

- **Kuntatalousohjelma 2026-2029** julkaistaan **14.5.2025.**
  - Sis. koko kuntatalouden kehitysarvion sekä kuntakohtaisen painelaskelman.
- **KTO syksy 2024** julkaistu 23.9.2024.
- **TA2025 & TS2026-2027** raportoinnin DL oli 15.1.2025.

KTO syksy 2024: Kuntataloudessa selvä käänne heikompaan



Lähde: TK, VK, VM

- Vuonna 2024 vuosikate* heikkenee merkittävästi, kun sote-uudistukseen liittyvät poikkeukselliset verorahoituserät poistuvat ja suhdannetilanne hidastaa verotulojen kasvua. **Vuoden 2024 tp-arvioiden mukaan vuosikate oli kuitenkin n. 0,5 mrd. euroa parempi kuin syksyn KTO:ssa!**
- Vuosikatteen heikkeneminen jatkuu vuonna 2025.Valtionosuuksien kasvua hidastaa mm. sote-siirtoon liittyvä takaisinperintä sekä yhden prosenttiyksikön indeksijarru.
- Vuosikatteet eivät riitä kattamaan poistoja tai nettoinvestointeja vuosina 2025-2028.
- **Vuonna 2025 hallituksen päätösten nettovaikutus on kuntataloutta vahvistava noin 270 milj. euroa** suhteessa vuoden 2024 talousarvioon.
- *Ennuste perustuu 23.9.2024 julkistettuun Kuntatalousohjelmaan. Kuntatalouden kokonaiskuva on edelleen hyvin samanlainen kuin keväällä 2024 arvioitiin. Ennuste ei sisällä kuntien omia sopeutustoimia!*

Kuntataloudella tarkoitetaan kunnat ja kuntayhtymät yhteensä.

Kuntien TA2025 & TS2026-2027 (raportoitu 15.1.2025)

	Mrd. euroa					Muutos, mrd. euroa			
	TP2023	TPA2024	TA2025	TS2026	TS2027	23-24	24-25	25-26	26-27
VUOSIKATE	**4,23**	**3,23**	**2,19**	**2,45**	**2,71**	**-1,01**	**-1,04**	**0,26**	**0,26**
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	**1,59**	**1,09**	**-0,15**	**-0,04**	**0,16**	**-0,50**	**-1,25**	**0,11**	**0,20**
Investoinnit, netto	**3,69**	**3,66**	**4,37**	**4,78**	**4,57**	**-0,03**	**0,71**	**0,42**	**-0,21**
Investointimenot yhteensä (brutto)	4,41	4,47	5,11	5,30	5,06	0,06	0,64	0,19	-0,24
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,14	0,10	0,16	0,13	0,11	-0,04	0,06	-0,03	-0,03
Investointihyödykkeiden luovutustulot	0,58	0,72	0,59	0,39	0,39	0,13	-0,13	-0,20	0,00
Toiminnan ja investointien rahavirta	**0,29**	**-0,48**	**-1,79**	**-1,95**	**-1,52**	**-0,77**	**-1,31**	**-0,16**	**0,42**
Lainakanta 31.12.	**18,77**	**19,47**	**21,44**	**23,79**	**25,52**	**0,70**	**1,97**	**2,35**	**1,73**
Negat. vuosikate, lkm	**15**	**11**	**7**	**4**	**6**				
Negat. vuosikate, milj. euroa	**-13,6**	**-2,3**	**-2,3**	**-1,1**	**-1,6**				
Alijäämäinen tilikausi, lkm	**51**	**79**	**160**	**153**	**140**				
Alijäämäinen tilikausi, milj. euroa	**-65,5**	**-160,8**	**-439,3**	**-338,5**	**-253,8**				

Realistisuus?

KTO syksy2024:

Negatiivisten vuosikatteen kuntien lukumäärä	2023	2024	2025	2026	2027	2028
yli 100 000 asukasta	0	0	1	1	1	1
40 001 – 100 000	0	0	1	1	1	1
20 001 – 40 000	0	0	1	0	0	0
10 001 – 20 000	1	1	3	2	1	1
5 001 – 10 000	2	1	11	10	10	6
2 001 – 5 000	5	6	22	29	37	26
alle 2 000	7	7	12	14	16	14
Manner-Suomen kunnat yhteensä	**15**	**15**	**51**	**57**	**66**	**49**

- Kuntien taloustilanne heikkenee edelleen vuonna 2025 koko tarkastelukauden heikoimmaksi. Tämän jälkeen lievää kohenemista.
- Tilikaudet 2025-2026 alijäämäisiä sekä toiminnan ja investointien rahavirta selvästi negatiivinen 2025-2027.
- Investoinneissa merkittävää kasvua v. 2025 ja taso jää korkeahkoksi seuraavina vuosina.
- Mm. toim. ja inv. rahavirran negatiivisuuden vuoksi lainamäärä voimakkaassa kasvussa 2025-2027.
- Negat. vuosikatteen kuntien määrä pysyy yllättävän pienenä (vrt. KTO syksy/2024), mutta alijäämäisten kuntien määrä kaksinkertaistuu n. 140-160 kuntaan (48-55 %). Myös alijäämän määrä kasvaa huomattavasti.

Kuntatalouteen vaikuttavia tekijöitä & haasteita lähivuosina

- **TE-uudistus** v. 2025 (huom! Työvoimapohjan vähintään 20 000 henkilön vaatimus)
  - Kannustavuuden ja suhdanneherkkyyden lisäys
- **Valtionosuusuudistus** siirtyi vuoteen 2027 (alun perin v. 2026)
  - Kustannusneutraalius koko maan tasolla
  - Kuntakohtaisten muutosten toleranssi? Esim. suuret pysyvät sote-uudistuksen tasauselementit.
- **Kuntien sote-kiinteistöriskit** vuodesta 2026 (3+1 vuotta). Kompensaatiojärjestelmä.
- **Julkisen talouden tasapainotus**
  - Normien purkaminen (huom! Kuntien lakisääteiset tehtävät sivistyspalveluja)
  - Suorat leikkaukset ja muut mahdolliset tasapainottamistoimet?
  - **Kevään 2025 palkkaratkaisut**
- **Väestörakenteen ja verotulojen kehitys (**erityisesti kunnallis- ja yhteisövero).
  - Kuntien eriytyminen
  - Esim. 6-15 vuotiaiden määrä vähenee useassa kunnassa-> vaikuttaa myös valtionosuuksiin vähentävästi. **Pystytäänkö samassa suhteessa sopeuttamaan toimintaa**?
  - Työvoiman saatavuus
  - Investoinnit ja kestävä kehitys

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

TE-uudistuksen ja kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän uudistuksen tilannekuva

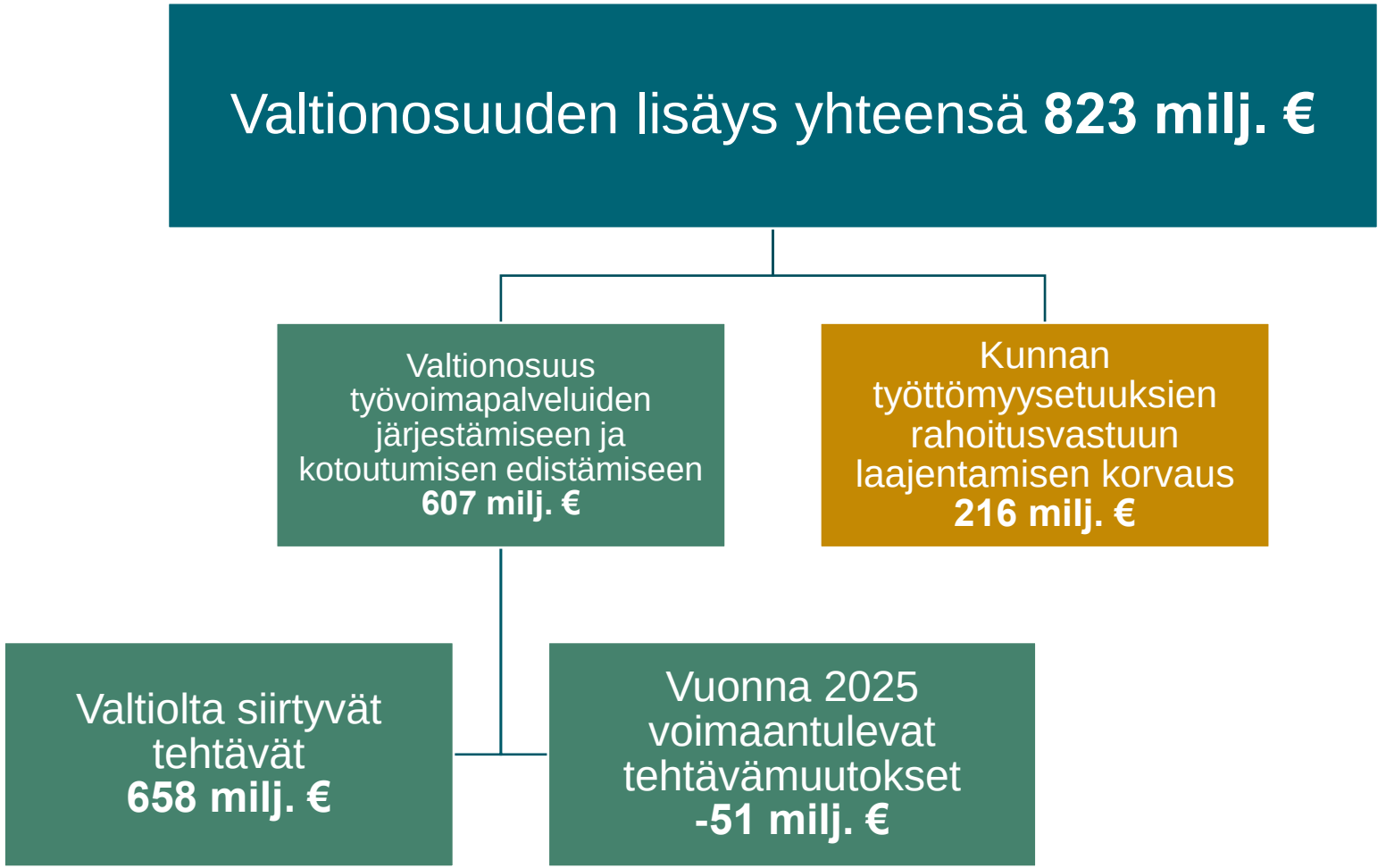
ERITYISASIANTUNTIJA LAURI PIIRAINEN
FINANSSINEUVOS, YKSIKÖN PÄÄLLIKKÖ KATI JUSSILA
VALTIOVARAINVALIOKUNTA, KUNTA- JA HYVINVOINTIJAOSTO
20.3.2025

TE-uudistus kuntien peruspalveluiden valtionosuuksissa

TE-palveluiden rahoitus osana kunnan peruspalvelujen valtionosuutta

- Työvoimapalveluihin ja kotoutumisen edistämisen valtionosuustehtäviin määrättiin **koko maan tasolla** täysimääräinen valtionosuusrahoitus
- Koko maan tasolla rahoitus määräytyi sellaisena kuin palveluihin olisi budjetoitu määrärahaa tilanteessa, jossa valtio olisi vastannut palveluiden järjestämisestä vuonna 2025
- Uusien tehtävien rahoitus on viety osaksi valtionosuuden laskennallista kustannuspohjaa ja rahoitus kohdennetaan kunnille määrättyjen valtionosuuskriteerien kautta
- Kuntakohtaisesti rahoitus kohdentuu **työikäisen väestön, työttömien ja palveluissa olevien määrän sekä vieraskielisyyden** perusteella
  - Kriteerien taustalla oleva tilastotieto päivitetään vuosittain → rahoitus seuraa niiden kehitystä
- Valtionosuus myönnetään aina yksittäiselle kunnalle vaikka palvelut järjestettäisiinkin yhteistoiminnassa

TE-uudistuksen vaikutus valtionosuuksiin vuonna 2025



Rahoituksen riittävyys ja TE-uudistus osana pääministeri Orpon hallituksen valtionosuusuudistusta

- TE-uudistus muuttaa merkittävästi kuntien taloutta ja toimintaa
  - Työllisyyskehityksellä on jatkossa entistä suurempi vaikutus kunnan talouteen erityisesti työttömyysetuuksien rahoitusvastuun kautta
- Uudistuksen työllisyys- tai kuntatalousvaikutuksista ei vielä ole käytännön kokemusta eikä tässä vaiheessa olla tunnistettu akuutteja rahoitusmallin muutostarpeita
- Kunnan saama peruspalvelujen valtionosuus on aina yleiskatteista ja kunta päättää itse sen kohdentamisesta
- Kuntien talouden suunnittelun ja rahoituksen ennakoitavuuden näkökulmasta ei nähdä perusteltuna juuri voimaantulon jälkeen muuttaa olennaisesti rahoitusmallia suuntaan tai toiseen
  - Mallin toimivuutta erityisesti kannustimien näkökulmasta on tarkasteltava pidemmällä aikavälillä toteumatietoihin perustuen
- Osana valtionosuusjärjestelmän uudistamistyötä on kuitenkin tarkasteltava järjestelmän rakenteen ja kriteereiden toimivuutta kokonaisuutena myös TE-uudistus huomioiden

Rahoituksen riittävyys ja TE-uudistus osana pääministeri Orpon hallituksen valtionosuusuudistusta

- Valtionosuus on kunnille yleiskatteista, eikä työvoimapalveluihin sisälly merkittävässä määrin subjektiivisia oikeuksia, on kunnilla varsin **laaja harkintavalta** sen osalta, miten ja minkälaisella rahoituksella ne työvoimapalvelut toteuttavat
- Palveluiden kustannukset riippuvat pääosin harkinnanvaraisten palveluiden volyymista ja palvelurakenteesta, joihin kunnat voivat itse vaikuttaa
- Kunnat voivat halutessaan budjetoida palveluiden järjestämiseen laskennallisesti työvoimapalveluihin kohdentuvaa valtionosuutta suuremman tai pienemmän summan
- TE-palvelujen rahoituksen siirtyessä osaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuutta, tulee rahoitus myös valtionosuuden indeksikorotuksen ja kustannustenjaon tarkistuksen piiriin
    - Jatkossa määräytymistekijöiden tilastopäivitykset, indeksitarkistukset, tehtävämuutokset ja kustannustenjaon tarkistus vaikuttavat rahoituksen kokonaistasoon ja kuntakohtaiseen jakautumiseen osana muuta valtionosuutta

Valtionosuusuudistuksen tilannekatsaus

VOS-uudistuksesta syksyllä 2024

- VATT:n selvitys
- Päätös uudesta valmisteluaikataulusta vuoteen 2027, 22.10.2024
- Selvityshenkilöiden ehdotus valtionosuusjärjestelmäksi, 16.12.2024

Uudistus keväällä 2025

- VATT vieraskielisyyden lisäselvitys
- Jatkoselvitykset demografiseen kehitykseen liittyen virkatyönä
- Valtiosihteeriryhmän ja muut poliittiset käsittelyt

Rahoitettavat valtionosuustehtävät

- Peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän uudistus kattaa toimeksiantonsa mukaisesti kuntien järjestämis- ja rahoitusvastuulle kuuluvat palvelut, joista säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (618/2021). Lain soveltamisalaan kuuluvat palvelut ovat karkeasti **varhaiskasvatus, esiopetus, perusopetus, kirjastot, kuntien kulttuuritoimi, asukaskohtaisesti rahoitettava taiteen perusopetus, työvoima- ja kotoutumispalvelut (vuoden 2025 alusta) ja ympäristöterveydenhuolto**. Näihin palveluihin myönnettävä valtionosuus vastaa noin 13 prosenttia kuntien kokonaismenoista.
- Uudistuksen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi lukio, nuorisotoimi, liikuntapalvelut sekä useat muut vapaa-ajan palvelut – teatterit, musiikki, yleishallinto, tukipalvelut ja tekninen palvelukokonaisuus.

Uudistuksen reunaehdot

- Ehdotuksia valmisteltaessa selvityshenkilöt ovat pyrkineet mahdollisimman hyvin ottamaan huomioon pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa uudistukselle asetetut tavoitteet ja uudistuksen organisoinnin toimeksianto.
- Valtionosuusjärjestelmän tehtävänä on turvata jokaisen kunnan edellytykset järjestää ja rahoittaa kunnille lailla säädetyt tehtävät kohtuullisella vero- ja maksutasolla. Uudistuksen oikeudellisena reunaehtona on, että se on perustuslain edellyttämällä tavalla hyväksyttävissä rahoitusperiaatteen ja yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta. Tässä kuvatun uudistuksen arvioidaan toteuttavan perustuslain rahoitusperiaatteen ja yhdenvertaisuuden toteutumiselle asettamat reunaehdot.
- Ehdotus on hallitusohjelman mukaisesti kustannusneutraali. Ehdotukset eivät lisää kustannuksia eivätkä koko maan tasolla muuta valtion ja kuntien välistä kustannusten jakoa.

Valtionosuusjärjestelmän perusrakenne

- Kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän perusrakenne ehdotetaan säilytettäväksi nykyisellään.
- Järjestelmä koostuisi jatkossakin tarve- ja olosuhdetekijöistä aiheutuvien kustannuserojen tasauksesta (laskennallisiin kustannuksiin ja lisäosiin perustuva valtionosuus) sekä tulopohjan tasauksesta (verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus/täydennys).
- Järjestelmään sisältyisi edelleenkin eräitä peruspalveluiden rahoituksen ulkopuolisia eriä. Näitä olisivat korvaukset kunnille työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentumisesta ja korvaukset kunnille vaalikauden aikana tehdyistä veropoliittisista ratkaisuista aiheutuneista verotulojen menetyksistä.
- Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos laskuttaisi jatkossa kunnilta niiden osuudet perustoimeentulotukimenoista mahdollisimman reaaliaikaisesti. Nykyisestä menettelystä, jossa kuntien maksuosuudet toteutetaan vähentämällä ne kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta kahden vuoden viipeellä, ehdotetaan siten luovuttavaksi. Kysymys on vain teknisestä muutoksesta maksumenettelyyn. Tällä ei ole vaikutusta kuntien ja valtion talouteen.

Järjestelmän rakenne kuntien peruspalvelujen valtionosuudessa

Kustannuserojen tasaus ja lisäosat

- Kustannustenjaon tarkistuksen piirissä olevat palvelut
- Lisäosat

Tulopohjan tasaus

- Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus

Valtionosuusjärjestelmän ”ulkopuoliset” erät

- Korvaus kunnille työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajennuksesta
- Verotulomenetysten korvaukset kunnille vaalikauden aikana, (vaalikauden vaihtuessa sulautetaan valtionosuusperusteisiin)

Siirtymäkausi

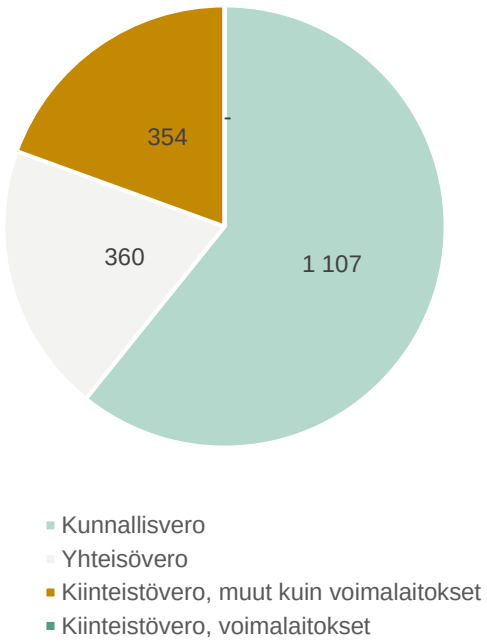
- Tasaa järjestelmän uudistamisesta aiheutuvia kuntakohtaisia muutoksia
- Yksi kuntakohtainen tasausmekanismi, joka huomioi kaikki uudistuksessa tehtävät muutokset

Järjestelmää arvioidaan kuntien välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta

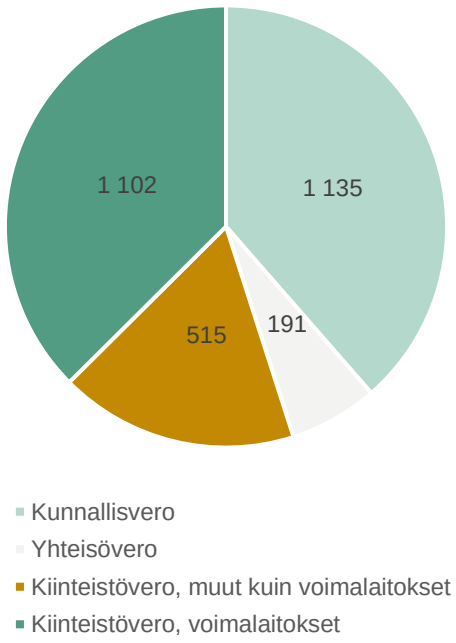
- Voimalaitosten kiinteistöveron sisältymistä verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen arvioidaan kuntien välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.
- Alimmillaan kunnan kaikista laskennallisista verotuloista huomioidaan vain noin 53 prosenttia tasauksen laskentaperusteissa. Koko maan keskimäärä on hieman yli 90 prosenttia.
- Osa voimalaitoskunnista on keskimääräistä korkeamman laskennallisen verotulon kuntia. Siitä huolimatta niille myönnetään nykyperustein keskimääräistä heikomman tulotason kunnille tarkoitettua verotuloihin perustuvaa valtionosuuden tasauslisää. Tämä etu tulee näille kunnille nimenomaan voimalaitosveron jättämisestä kokonaan tasauksen ulkopuolelle (pl. ydinvoimalat).

Esimerkkejä kuntien verotulojen jakaumista

Kaavi, täysimääräiset laskennalliset verotulot (e/as)

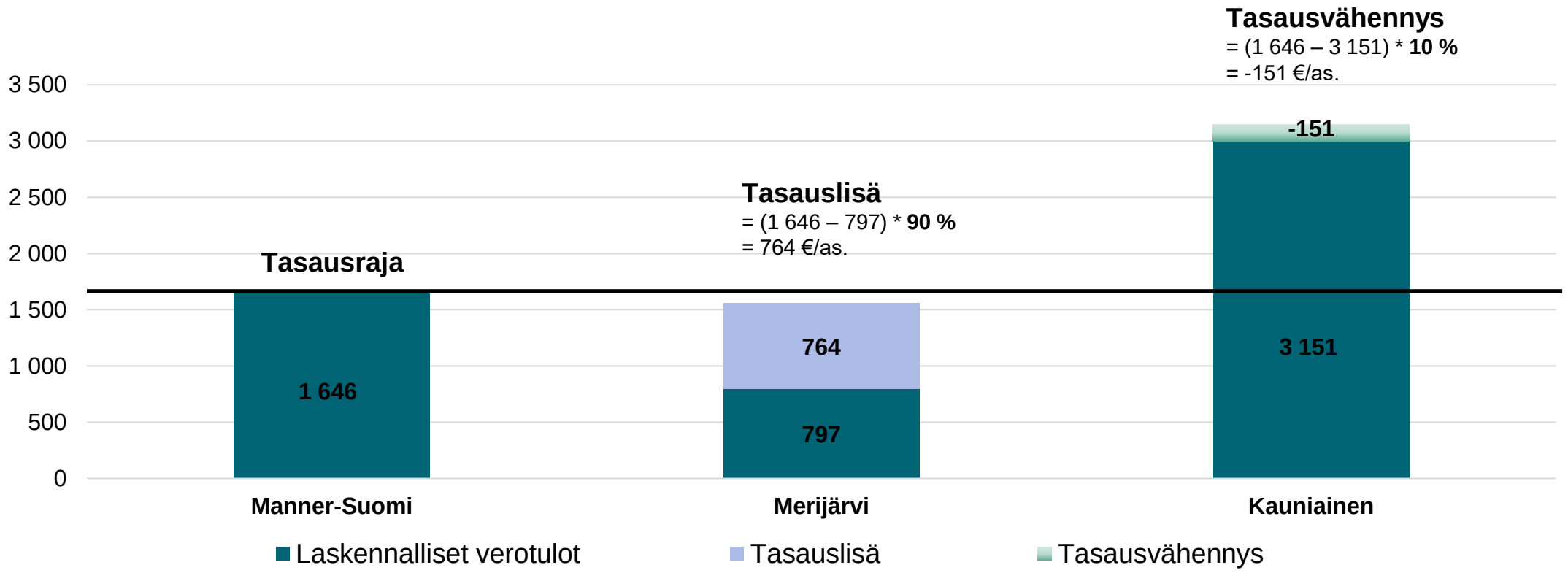


Vaala, täysimääräiset laskennalliset verotulot (e/as)



	Laskennallinen verotulo yhteensä, e/as. (täysimääräisenä)	Tasauksessa huomioitavan laskennallisen verotulon osuus
Koko maa	2 339	91 %
Vaala	2 942	54 %
Kaavi	1 821	90 %
Espoo	3 193	91 %
Tampere	2 318	92 %
Merijärvi	1 394	81 %

Verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen esimerkkilaskelma, nykytilanne



- Jos kunnan laskennalliset verotulot per asukas ovat pienemmän kuin keskimäärin: Lisäystä 90 % erotuksesta
- Jos kunnan laskennalliset verotulot per asukas ovat suuremmat kuin keskimäärin: Vähennystä 10 % erotuksesta

Selvityshenkilöiden ehdotus muutosvaikutusten tasaamisesta

- Uudistuksella olisi suuria vaikutuksia yksittäisten kuntien valtionosuuden määrään. Suurimmat muutosvaikutukset aiheutuisivat sote-uudistuksen tasauselementtien poistamisesta, verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen laskentatavan muuttamisesta, asukastiheyden perusteella maksettavan valtionosuuden poistamisesta ja kaksikielisyyden perusteella maksettavan valtionosuuden laskentatavan muutoksesta. Saaristolain uudistamista koskevat ehdotukset toteutuessaan myös merkitsisivät varsin suuria muutoksia monen kunnan valtionosuuksiin.
- Uudistuksen aiheuttamia muutoksia on välttämätöntä tasata valtionosuusuudistukseen sisältyvällä yhdellä kaikkien muutostekijöiden yhteisvaikutuksia tasaavalla järjestelmämuutoksen tasauksella. Tasauserät olisivat useissa kunnissa suuria ja pysyviä.
- Ehdotuksen mukaisessa tasausjärjestelmässä suurin hyväksytty valtionosuuden vähennys kolmen vuoden siirtymäkauden jälkeen olisi 180 euroa asukasta kohden. Suurin hyväksytty valtionosuuden lisäys vastaavana siirtymäkautena olisi 240 euroa asukasta kohden. Näihin maksimimuutoksiin siirryttäisiin asteittain siirtymäkauden aikana ja rajat ylittävät muutokset tasattaisiin pysyvällä tasauserällä.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kiitos